

हिमसंस्कृतवार्ताः

दैनिक ई-संस्कृतवार्तापत्रम्

himsanskritvartah
e-Sanskritnewspaper

नवा प्रेरणा नवोत्साहः

हिमाचलप्रदेशस्य संस्कृतशिक्षकाणां नूतनः प्रकल्पः

1 05.03.2024 मंगलवासरः वि.सं. २०८० फाल्गुणकृष्णपक्षः दशमी फाल्गुण २२ प्रविष्टांशः
Website- www.himsanskritam.com Email-himsanskrit@gmail.com

■ पृष्ठ-4 ■ वर्ष-3 ■ अङ्क-133

केन्द्रसर्वकारेण शाननपरियोजनायां हस्तौ बद्धौ, अधुना सर्वोच्चन्यायालये पक्षं स्थापयिते- मुख्यमन्त्री

कल्पकम्-नगरे देशस्य प्रथमे स्वदेशीय-प्रोटोटाइप-फास्ट-ब्रिडर-रिएक्टर-मध्ये कोर-लोडिंग इत्यस्य शुभारम्भस्य साक्षी अभवत् प्रधानमन्त्री

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी तमिलनाडुराज्यस्य कल्पकम् इत्यत्र भारतस्य प्रथमस्य स्वदेशीयस्य प्रोटोटाइप फास्ट ब्रिडर रिएक्टरस्य (PFBR) प्रक्षेपणस्य साक्षी अभवत्। भारतस्य त्रिचरणीयपरमाणु-कार्यक्रमस्य महत्त्वपूर्णद्वितीयचरणस्य प्रवेशे एषा प्रमुखा उपलब्धिः अस्ति। अस्य रिएक्टर ५०० मेगावाट विद्युत् उत्पादनस्य क्षमता अस्ति। अस्य निर्माणे सूक्ष्म-लघु-मध्यम-उद्यमिभिः सह २०० तः अधिकाः भारतीय-उद्योगाः महत्त्वपूर्ण योगदानं दत्तवन्तः। यदा एतत् रिएक्टर कार्यरतं भविष्यति तदा भारतं रूसस्य पश्चात् द्वितीयः देशः भविष्यति यस्य व्यावसायिकरूपेण सञ्चालितः द्रुतप्रजनकः रिएक्टरः भविष्यति। प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी भारतस्य ५०० मेगावाट स्वदेशीयप्रोटोटाइप फास्ट ब्रिडर रिएक्टर इत्यस्य कोर लोडिंग इत्यस्य आरम्भस्य साक्षी अभवत्। अस्य निर्माणं भारतीयनाभिकीयविद्या निगम लिमिटेड, कल्पकम् इत्यनेन क्रियते। अयं अवसरः भारतस्य परमाणुऊर्जाकार्यक्रमे विलक्षणप्रगतिः अस्ति। इदं रिएक्टर ऊर्जायाः सुरक्षितं, कुशलं, स्वच्छं च स्रोतः प्रदास्यति, शून्यकार्बन-उत्सर्जनस्य लक्ष्यं प्राप्तुं महत्त्वपूर्ण योगदानं च दास्यति।

ज्योतिरादित्यसिन्धिया हरियाणायाः हिसारनगरे प्रथमहरितहाइड्रोजनसंयंत्रस्य उद्घाटनं कृतवान्

केन्द्रीय-इस्पातमन्त्री ज्योतिरादित्यसिन्धिया इत्यनेन हिसारस्य जिंदल स्टेनलेस लिमिटेड इत्यत्र देशस्य प्रथमस्य ग्रीन हाइड्रोजन संयंत्रस्य वस्तुतः उद्घाटनं कृतम्। अयं स्टेनलेस स्टील-उद्योगस्य कृते विश्वस्य प्रथमः ग्रिड-तः बहिः हरित-हाइड्रोजन-संयंत्रः भविष्यति तथा च छदस्य उपरि प्लवमानस्य सौर-युक्तस्य च विश्वस्य प्रथमः हरित-हाइड्रोजन-संयंत्रः भविष्यति।

सोलनसंस्कृतमहाविद्यालये महाविद्यालयीयानां विश्वविद्यालयीयानां संस्कृतप्रतियोगितानां शुभारम्भः

नववित्तीयवर्षात् १८ तः ६० वर्षाणि यावत् आयुषः पञ्चलक्षपात्रमहिलाभ्यः १५०० रुप्यकाणां वृत्तिः प्रदत्ता भविष्यति - मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः

हिमसंस्कृतवार्ताः- शिमला।

मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः उक्तवान् यत् राज्यसर्वकारः काङ्ग्रेसघोषणापत्रस्य पञ्चमां प्रतिज्ञां पूर्णां कर्तुं गच्छति। २०२४-२५ वित्तवर्षात् १८ तः ६० वर्षाणां मध्ये आयुषः पञ्चलक्षाधिकमहिलाणां कृते प्रतिमासं १५००-१५०० रुप्यकाणि दातुं घोषणा क्रियते। ६० वर्षाणाम् उपरि महिलाणां सामाजिकसुरक्षावृत्तिः पूर्वमेव १५०० रुप्यकाणि यावत् वर्धिता अस्ति। बृहत्तमां प्रतिज्ञां कार्यान्वितुं निर्णयः कृतः अस्ति।

एतत् सभायाः बजटसत्रे एव घोषयितव्यम् आसीत्। परन्तु कोलाहलस्य मध्ये एतत् न घोषितम्। प्रतिज्ञां कार्यान्वितुं राज्यसर्वकाराय प्रतिवर्षं प्रायः ८०० कोटिरुप्यकाणां व्ययः भविष्यति। योजनायाः नाम इन्दिरागांधी-प्रियभगिनी-सुखसम्मान-निधियोजना राज्यस्य भगिनीनां प्रति सर्वकारस्य संवेदनशीलतां दर्शयति। एतदर्थं अस्माकं प्रतिबद्धता स्थिरा अस्ति। एतेन राज्यस्य सर्वे परिवाराः प्रत्यक्षतया सम्बद्धाः भविष्यन्ति। राज्यसर्वकारः सर्वेषां पात्रमहिलाणां कृते प्रपत्राणि पूरयिष्यन्ते।

मुख्यमन्त्री सुक्खुः सोमवासरे राज्यसचिवालये पत्रकारसम्मेलने उक्तवान् यत् भाजपानेतारः बहुवारं पृष्ठवन्तः यत् प्रतिज्ञानां किं जातम्। एषा एव सर्वकारस्य बृहत्तमा प्रतिज्ञा आसीत्। तस्य कार्यान्वयनस्य निर्णयः कृतः अस्ति। प्रथमे चरणे सर्वकारेण लाहौल-स्पीति-जनपदस्य महिलाः सम्मानराशेः योग्याः कृताः। अस्मिन् सन्दर्भे फरवरी-मासस्य प्रथमदिनात् आरभ्य राज्यस्य २,४५,००० महिलाभ्यः प्रतिमासं १५०० रुप्यकाणि दातुं पदानि अग्रे घोषितानि सन्ति। एताः ६० वर्षाणाम् उपरि महिलाः, एकलस्त्री इत्यादयः सन्ति।

पंजाबप्रदेशे भाजपादलस्य कृते बृहल्लाभः, आन्दोलनस्य मध्ये एव 'पञ्जाब-किसान-दलस्य' भाजपादले विलयम्

हिमसंस्कृतवार्ताः- नरेश मलोटिया। पंजाब-प्रदेशस्य राजनैतिक-दलं 'पञ्जाब-किसान-दलम्' इति भारतीयजनतापक्षे सम्मिलितः। पञ्जाब-किसान-दलस्य राष्ट्रीय-अध्यक्षेण रंजीतसिंह-सारणेण एषा घोषणा कृता। सः अवदत् यत् भारतीयजनतापक्षस्य कृषक-समर्थक-चिन्तनस्य प्रभावात् अस्माभिः अस्माकं संस्थायाः पञ्जाबकिसानदलस्य भाजपादलेन सह विलयस्य निर्णयः कृतः। केन्द्रसर्वकारः कृषकाणां जीवनस्तरस्य उन्नयनार्थं नरेन्द्रमोदी इत्यस्य नेतृत्वे कार्यं कुर्वन् अस्ति। राजनेतृणां सहमतिपूर्वकं केन्द्रसर्वकारस्य अपयशं कर्तुं पूर्वयोजनया कार्यं क्रियते। एकस्याः योजनायाः अन्तर्गतं कृषकाः भ्रमिताः भवन्ति। तेन उक्तं यत् भाजपा अनुसूचित-जाति-मोर्चा-पंजाबस्य उपाध्यक्षस्य परमजीत-सिंह-कैन्थस्य प्रेरणया पञ्जाब-किसान-दलेन सहचरैः सह भारतीयजनतापक्षे सम्मिलितुं निर्णयः कृतः।

रमणमहर्षेः विचारसङ्ग्रहः (Ramana Maharshi's Self Enquiry)

सत्तां प्राप्ते कर्मचारिणां १० सहस्रकोटिरुप्यकाणां देयता आसीत्। एकवर्षपूर्वं सर्वकारस्य निर्माणमात्रेण राज्यस्य आर्थिकदशा दुर्गता इति मुख्यमन्त्री अवदत्। तत् नियन्त्रितम् आसीत्। तस्मिन् समये राज्यस्य ७५ सहस्रकोटिरुप्यकाणां ऋणं आसीत्, कर्मचारिणां च १० सहस्रकोटिरुप्यकाणां देयता आसीत्। अस्याः अनन्तरं राज्ये आपदा अभवत्। प्रायः चतुःसहस्रगृहाणि सर्वथा नष्टानि अभवन्। परिवाराणां साहाय्यार्थं नियमस्य परिवर्तनं कृतम्। सः प्रतिज्ञां दत्तवान्। पुरातनवृत्तियोजना प्रथमे एव सत्रे कार्यान्विता अभवत्।द्वितीया प्रतिज्ञा राजीवगान्धी ६८० कोटिरुप्यकाणां स्टार्टअप-योजनायाः त्रिचरणे आरम्भः अभवत्। अस्मात् सत्रात् आङ्गलमाध्यमस्य विद्यालयानां उद्घाटनस्य तृतीया प्रतिज्ञा पूर्णा भवति। गोदुग्धस्य क्रयणे १३ रुप्यकाणां, महिषदुग्धस्य क्रयणे च २३ रुप्यकाणां च वृद्धिः अभवत्। प्रथमवारं प्राकृतिककृष्या उत्पादितस्य दुग्धस्य, धान्यस्य च क्रयणार्थं न्यूनतमसमर्थनमूल्यं कार्यान्वितम्। मनरेगाकर्मचारिणां दैनिकवेतनं ६० रुप्यकात् ३०० रुप्यकाणि यावत् वर्धितम्।

दलस्य महासचिवः परमिन्दरसिंह ब्राः पंजाबकिसानदलस्य अध्यक्ष रंजीतसिंहसारणसहितानाम् अधिकारिणां सहभागितायाः स्वागतं कृत्वा पार्टीमध्ये सर्वेभ्यः उचितं सम्मानं दीयते इति उक्तवान्। कार्यक्रमेऽस्मिन् केन्द्र-सर्वकारस्य मंत्री सोमप्रकाशः, सहप्रभारी नरेन्द्र-सिंह-रैना, संगठन-प्रभारी भाजपा-पंजाबस्य निवासांलू, मोर्चा-प्रदेश-उपाध्यक्षः परमजीतसिंहः, कमलरखड़ा इत्यादयः उपस्थिताः आसन्।

प्रमुखाः वार्ताः

अस्थिरतायाः अनन्तरं विपण्यां सकारात्मकं समापनम्; सेन्सेक्सः ६६ अंकैः, निफ्टी २२४०० अङ्केभ्यः पारे गतः

(हिमसंस्कृतवार्ताः - दिलीपः (नादौनम्) सप्ताहस्य प्रथमे व्यापारदिने सेन्सेक्सः ६६ अंकेभ्यः अथवा ०.०९% लाभेन ७३,८७२ अंकस्य स्तरेन बन्दः अभवत्। अपरपक्षे निफ्टी २७ अंकेभ्यः अथवा ०.१२% लाभेन सह २२,४०५ इति क्रमेण समाप्तः।

सुवर्ण-रजतौ सोमवासरे दिल्ली-बुलियन-विपण्यां सुवर्णस्य मूल्यं प्रति १० ग्रामं ६४,२०० रुप्यकाणि अपरिवर्तितं एव अभवत्। परन्तु रजतस्य मूल्यं २०० रुप्यकैः न्यूनमागत्य प्रतिकिलो ७३,८०० रुप्यकाणि यावत् अभवत्।

ॐ हनुमते नमः
हिमाचलस्य शिमलायां जाखूमन्दिरे स्थितं १०८ फीटं परिमिता हनुमतः मूर्तिः

सुभाषितम्

श्लोकार्धेन प्रवक्ष्यामि यदुक्तं ग्रन्थकोटिभिः। परोपकारः पुण्याय पापाय परपीडनम् ॥
भावार्थ- जो करोडो ग्रंथों में कहा है, वह मैं आधे श्लोक में कहता हूँ; दूसरों को हित करना पुण्यकारी है, दूसरों को पीड़ित करना पापकारी है।

प्रतीकसाठवे मुम्बई

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम् जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र. पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

केन्द्रसर्वकारेण शाननपरियोजनायां हस्तौ बद्धौ, अधुना सर्वोच्चन्यायालये पक्षं स्थापयिते- मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुखुः

हिमसंस्कृतवार्ता:- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः। अधुना मण्डीजनपदस्य जोगिन्दरनगरे स्थितस्य ११० मेगावाटक्षमतायाः शाननविद्युत्परियोजनायाः विषये हिमाचल-पञ्जाबयोः मध्ये कानूनीयुद्धं निरन्तरं भविष्यति। अस्मिन् प्रकरणे केन्द्रसर्वकारेण हिमाचलस्य हस्तौ अपि बद्धाः इति नूतनं प्रकाशनम्। ऐतिहासिके रिजस्थले कार्यक्रमस्य उद्घाटनार्थम् आगतः मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुखुः भारतसर्वकाराद् पत्रम् आगतम् इति अवदत्। शाननविद्युत्परियोजनायाः विषये हिमाचलेन किमपि दृढपदं न ग्रहीतव्यम् इति उक्तम् अस्ति। अस्याः विद्युत्परियोजनायाः ९९ वर्षाणां कृते दत्तस्य भूमि-अनुबन्धे २०२४ तमस्य वर्षस्य मार्चमासस्य २ दिनाङ्के समाप्तः अस्ति। एतदर्थं पञ्जाबसर्वकारः सर्वोच्चन्यायालयं गतः।

मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् वयं पञ्जाबसर्वकारेण सह अपि संचारं स्थापयिष्यामः, राज्यसर्वकारः अपि सर्वोच्चन्यायालये स्वविचारं प्रस्तुतं करिष्यति। यदि अन्ये विकल्पाः निरुद्धाः भवन्ति तर्हि एतस्य विषये केवलं कानूनीयुद्धं भविष्यति। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् दिवसद्वयपूर्वं आयोजितायां मन्त्रिमण्डलसभायां अस्य विषयस्य चर्चा अभवत्।

अनुबन्धकालस्य समाप्तेः अनन्तरं सर्वाभिः सम्पत्तिभिः सह विद्युत्परियोजना हिमाचलसर्वकाराय प्रत्यागन्तुं भवति स्म। मण्डीमण्डलस्य जोगिन्दरनगरे, द्रङ्गविधानसभाक्षेत्रे च परियोजनायाः कृते प्रायः ४२० एकड़ भूमिः प्रदत्ता अस्ति। राज्यसर्वकारेण अपि मण्डीजिलाप्रशासनात् अस्मिन् विषये प्रतिवेदनं प्राप्तम्, परन्तु अस्याः विद्युत्परियोजनायाः विषये अग्रिमनिर्णयः ग्रहणात् पूर्वं पञ्जाबसर्वकारस्य सर्वोच्चन्यायालये गमनात् परं एषः विषयः कानूनीयुद्धे जटिलः इव दृश्यते।

सिरमौरी चीता 'सुनील शर्मा'

ऑस्ट्रेलियादेशे २४ होरा पर्यन्तम् धाविष्यति

हिमसंस्कृतवार्ता:- प्रवीणकुमारः, सिरमौरः। नाहन, मार्च ३ : पुनः एकवारं पराक्रमी तेन्दुः 'सुनीलशर्मा' विदेशभूमौ स्वप्रतिभां प्रदर्शयितुं सज्जः अस्ति। आस्ट्रेलियादेशस्य राजधानी केनबरा-नगरे ६ तः ७ अप्रैलपर्यन्तं २४ घण्टानां धावने भागं गृहीयात्। धारटीधारस्य मन्थराग्रामस्य उद्यमिनः समाजसेवकस्य च एल.डी.शर्मा इत्यस्य कम्पनी शूग्लू इत्यनेन सुनीलस्य प्रायोजकत्वस्य निर्णयः कृतः। आस्ट्रेलियादेशस्य राजधानी केनबरा-नगरे धावकानां ४०० मीटरपर्यन्तं निरन्तरं धावनम् भविष्यति। दीर्घतमं दूरं व्याप्य धावकः विजेता इति घोषितः भविष्यति। एल. डी. शर्मा अवदत् यत् सः स्वोद्योगलाभांशस्य प्रायशः ३० प्रतिशतं समाजसेवायै अर्पयति। अस्मिन् न केवलं विद्यालयानां योग्यानां छात्राणां छात्रवृत्तिः अपि अन्तर्भवति, अपितु क्रीडकानां कृते समुचितं मञ्चं अपि प्राप्यते। सः अवदत् यत् तस्य समूहः सिरमौरस्य नवोदिताः खड्गधारिणः टेबलटेनिस् इत्यादिक्रीडाभिः सह सम्बद्धैः क्रीडकैः सह नित्यं सम्पर्कं करोति। यदि एते क्रीडकाः धरातलात् निर्गत्य अग्रे गन्तुम् इच्छन्ति तर्हि ते तेषां आर्थिकसाहाय्यं कर्तुं न संकोचयिष्यन्ति। प्रायोजकमहोदयः सुखं प्रकटयन् अवदत् यत् भारतस्य एकमात्रः धावकः सुनीलः अस्ति यः "डेथ-वैली- बैड-जल-मैराथन-क्रीडां" सम्पन्नवान् अस्ति। यस्मिन् मरुस्थलैः सह ऋणात्मक ४ अंशे धावनं कर्तव्यम् भवति। अपरपक्षे पत्रकारैः सह वार्तालापं कुर्वन् मैराथनधावकः सुनीलशर्मा अवदत् यत् चैम्पियनशिपस्य चयनं तु पूर्वम् जातम्, परन्तु प्रायोजकत्वस्य विषये तनावः आसीत्। एतत् एल.डी.शर्मा इत्यनेन सह साक्षात् कृत्वा एव सः तत्क्षणमेव तस्य प्रायोजकत्वेन सहमतिम् अददात्। सुनीलः हृदयेन प्रायोजक-महोदयस्य धन्यवादम् ज्ञापितवान्।

ऐतिहासिके रिजस्थले प्रतिमास्थापनस्य विरुद्धः आसीत् स्वर्गीयवीरभद्रसिंहः, पूर्वमहापौरस्य संजयचौहानस्य कथनेन आतङ्कः उत्पन्नः संक्षोभः

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। एकतः शिमलानगरस्य ऐतिहासिके रिजस्थले पूर्व- मुख्यमन्त्रिणः स्वर्गीय-वीरभद्रसिंहस्य प्रतिमायाः स्थापनायाः विषये काङ्ग्रेस-सर्वकारस्य अन्तः संक्षोभः अस्ति, अपरतः माकपा-नेतुः संजय-चौहानस्य कथनेन उत्तेजना उत्पन्ना अस्ति। संजयचौहानः उक्तवान् यत् यदा सः महापौरः आसीत् तदा शिमलानगरे डॉ. भीमराव-अम्बेडकरस्य प्रतिमा चौड़ा-मैदानतः रिजप्राङ्गणं प्रति स्थानान्तरणीयम् इति आग्रहः आसीत्। जनानां याचनां दृष्ट्वा महापौरः यदा तत्कालीनस्य मुख्यमन्त्रिणा वीरभद्रसिंहेन सह एतस्य विषये वार्तालापं कृतवान् तदा वीरभद्रसिंहः अवदत् यत् ऐतिहासिके रिजस्थले अधिकाः प्रतिमाः न स्थापनीयाः इति। एतत् स्थानं संग्रहालयं कर्तुं न शक्यते।

संजय चौहानः कथयति यत् अत एव तदनन्तरं सः भगतसिंहस्य प्रतिमां समरहिलचतुष्पथि, स्वामी विवेकानन्दस्य प्रतिमां च बालुगञ्जचतुष्पथि स्थापयितुं प्रस्तावितवान् आसीत्। एताः प्रतिमाः अपि अद्यापि न स्थापिताः। अपरपक्षे यदि वयं सर्वकारस्य विषये वदामः तर्हि तस्य पुत्रः मन्त्री विक्रमादित्यसिंहः पत्रकारसम्मेलने त्यागपत्रं दातुं प्रस्तावम् अयच्छत् यत् सः वीरभद्रसिंहस्य प्रतिमां रिजस्थले स्थापयितुं स्थानं न ददाति इति आरोपं कृतवान् आसीत्। तदनन्तरं अधुना शिक्षामन्त्री रोहितठाकुरः स्वपितामहस्य ठाकुररामलालस्य अपि एतादृशं एव आग्रहं कृतवान्। सः उक्तवान् यत् सः व्यक्तिगतप्रतिमास्थापनस्य पक्षे नास्ति, परन्तु यदि एकस्य मुख्यमन्त्रिणः प्रतिमा स्थापिता भविष्यति तर्हि अन्यस्य प्रतिमा किमर्थं न?

हिमाचलस्य सुखसर्वकारः- एकं मन्त्री कर्तुं चतुर्णां विधायकानां कृते मन्त्रिमण्डलपदवीं दातुं सज्जता

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला।

हिमाचलप्रदेशे राजनैतिक-अशान्ति-मध्ये स्वजनानाम् आक्रोशं दूरीकर्तुं च सुखसर्वकारः एकं विधायकं मन्त्री कर्तुं अन्येभ्यः चतुर्भ्यः मन्त्रिमण्डलपदवीं दातुं सज्जः अस्ति। लोकसभानिर्वाचनस्य आचारसंहितायाः प्रवर्तनात् पूर्वं राज्यसर्वकारः एतत् निर्णयं कर्तुं शक्नोति। सम्प्रति राज्यमन्त्रिमण्डले एकं पदं रिक्तम् अस्ति। अस्य अतिरिक्तं मुख्यसचेतकस्य उपमुख्यसचेतकस्य खाद्य आपूर्तिनिगमस्य, हिमफेड (HIMFED) इत्यस्य अध्यक्षस्य च नियुक्तिः भविष्यति। राज्यसभानिर्वाचनात् परं प्रचलति राजनैतिक-अशान्ति-मध्ये मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुखुः अधुनैव होली-लॉज-समीपस्थं रामपुर-विधायकं नन्दलालं सप्तम- वित्त-आयोगस्य अध्यक्षत्वेन, फतेहपुरक्षेत्रस्य विधायकं भवानीसिंहपठानियां च राज्यस्य योजनामण्डलस्य उपाध्यक्षत्वेन नियुक्तवान् अस्ति। अन्येषां चतुर्भ्यः विधायकेभ्यः अपि एतादृशं स्थानं दातुं सज्जता अस्ति।

ततः पूर्वं सर्वकारस्य सङ्घटनस्य किञ्चित्कालानन्तरं नगरोटाबागवांक्षेत्रस्य विधायकः रघुबीरसिंहबाली इत्यस्मै राज्यपर्यटनविकासमण्डलस्य उपाध्यक्षः कृत्वा मन्त्रिमण्डलस्य पदं दत्तम्। भाजपायाः अग्रिमचरणस्य उत्तरं दातुं मुख्यमन्त्री सुखुः एतादृशी राजनैतिकरणनीत्या स्वसर्वकारस्य दुर्गं सुदृढं कर्तुं गच्छति। राज्यसर्वकारेण राज्याभिषेकार्थं विधायकानां सूची अपि निर्मिता अस्ति। कुल्लोः विधायकस्य मुख्यसंसदसचिवस्य च सुन्दरसिंहठाकुरस्य मन्त्रीकरणाय नाम अग्रणी अस्ति। मुख्यमन्त्री सुखुः मन्त्रिमण्डले रिक्तं पदं पूरयितुं कदापि निर्णयं कर्तुं शक्नोति।

सूत्रानुसारं शाहपुरस्य विधायकस्य केवलसिंहपठानिया, मनालीक्षेत्रस्य भुवनेश्वरगौड़स्य, धर्मपुरस्य चन्द्रशेखरस्य, शिमलानगरस्य हरीशजनार्थवर्धस्य, कसौलीक्षेत्रस्य विनोदसुल्तानपुरीवर्धस्य, चिन्तपूर्णीक्षेत्रस्य सुदर्शनबबलुवर्धस्य, ज्वालामुखीक्षेत्रस्य विधायकस्य संजयरत्नस्य च मध्ये केभ्योऽपि चतुर्भ्यः विधायकेभ्यः मन्त्रिमण्डलस्य पदं दातुं शक्यते। विनोदसुल्तानपुरी इत्यस्मै शिमलासंसदीयक्षेत्रात् लोकसभायाः नामपत्रं दातुं शक्यते। अन्येषां बोर्डेषु, निगमेषु वा अन्येषु स्वायत्तसंस्थासु अध्यक्षपदं वा उपाध्यक्षपदं वा नियुक्तं कर्तुं शक्यते। एतदतिरिक्तं मुख्यसचेतकं, उपमुख्यसचेतकं च करणीयम् इति प्रायः निश्चितम् अस्ति। पूर्वजयरामसर्वकारेण रमेशधवाला मुख्य सचेतकः, नरेन्द्रब्रागटा च उपमुख्य सचेतकः इति कृत्वा मन्त्रिमण्डलमन्त्रीपदं दत्तम् आसीत्। तस्य राज्याभिषेकः काङ्ग्रेसपक्षस्य अनेकेषां अधिकारिणां कार्यकर्तृणां च आक्रोशं दूरीकर्तुं भविष्यति। तेभ्यः दलस्य एव बृहत् पदं दातुं शक्यते।

सोलनसंस्कृतमहाविद्यालये महाविद्यालयीयानां विश्वविद्यालयीयानां संस्कृतप्रतियोगितानां शुभारम्भः

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. अमनदीपशर्मा। हिमाचलसंस्कृताकादम्याः राज्यस्तरीयाणां महाविद्यालयीय- विश्वविद्यालयीयस्तरीयाणां संस्कृतप्रतियोगितानां शुभारम्भः सोमवासरे तारिणी संस्कृतमहाविद्यालये सोलने अभवत्। कार्यक्रमस्य शुभारम्भासरे महामहोपाध्यायः केशवशर्मा महोदयः अध्यक्षत्वेन उपस्थितः आसीत्, तत्रैव श्रीलालबहादुरशास्त्री- राष्ट्रीयविश्वविद्यालयात् ज्योतिर्विदः प्रो. प्रेमशर्ममहोदयः मुख्यातिथित्वेनोपस्थितः जातः। प्रतियोगितानां विषये सूचयन् अकादम्याः सचिवः डॉ. केशवानन्दकौशलः अवदत् यत् अकादमी गतवर्षेभ्यः नैरन्तर्येण संस्कृतमहाविद्यालयाणां विश्वविद्यालयाणां संस्कृतछात्राणां कल्याणाय तेभ्यः राज्यस्तरे मञ्चप्रदातुं कार्यं कुर्वन् अस्ति। कार्यक्रमेऽस्मिन् वैशिष्ट्येन डॉ. प्रेमलालगौतमः, डॉ. राकेशशर्मा, डॉ. भानुशर्मा, डॉ. जयकृष्णः, डॉ. मुकेशशर्मा, डॉ. ज्ञानेश्वरः, डॉ. लीलाधरवात्सायनः, डॉ.ओंकारः, इत्यादयः संस्कृतज्ञाः कार्यक्रमं सफलं कर्तुं निर्णायकत्वेन सञ्चालकत्वेन व्यवस्थापकत्वेन च दायित्वं यापितवन्तः।

हल्द्वान्यां एम.बी.पीजी स्नातकोत्तर महाविद्यालये संस्कृतसम्भाषणशिविरस्य उद्घाटनम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- जगदीश डाभी

04-03-2024 दिनांके संस्कृतभारती हल्द्वानी द्वारा एम. बी. पीजी स्नातकोत्तर महाविद्यालय-हल्द्वानी इत्यत्र सोमवासरात् दशदिवसीयस्य सरलसंस्कृतसम्भाषणशिविरस्य उद्घाटनं कृतम्। कार्यक्रमस्य आरम्भं महाविद्यालयस्य प्राचार्यः प्रो. एन. एस. बनकोटी, संस्कृतविभागाध्यक्षा प्रो. कमला पन्तः, कुमाऊं संभागसम्पर्कप्रमुखः प्रकाशचन्द्रभट्टः इत्यादयः दीपप्रज्वालनेन कृतवन्तः। तदनन्तरं महाविद्यालयस्य छात्राभिः मंगलाचरणं कृतम्। संस्कृतविभागाध्यक्षा प्रो. कमलापन्तः अतिथीनाम् स्वागतं कृतवती। संस्कृतभारत्याः विभागसंयोजकः डॉ. जगदीशचन्द्रपाण्डेयः कार्यक्रमस्य प्रस्तावनाम् प्रस्तुतवान्। सः अवदत् यत् संस्कृतभाषां जनभाषां कर्तुं १९८१ तमे वर्षात् विश्वस्य अनेकेषु देशेषु संस्कृतभारती निरन्तरं कार्यं कुर्वती अस्ति। देशस्य सर्वेषां प्रान्तानां सर्वेषु जनपदेषु संस्कृतभारत्याः कार्यकर्तारः वर्षपर्यन्तं संस्कृतसम्भाषणशिविराणां आयोजनं कुर्वन्ति। महाविद्यालयस्य प्राचार्यः प्रो. एन. एस. बनकोटी महोदयः संस्कृतभारत्याः प्रयत्नस्य वन्दे संस्कृतमातरम्।

प्रशंसाम् अकरोत्। संस्कृतभारत्या चालितस्य संस्कृतसंभाषण-आन्दोलनस्य महतीं प्रसंशां कृतवान्। कुमाऊं संभागसम्पर्कप्रमुखः प्रकाशचन्द्रभट्टः महाविद्यालयस्य प्राचार्यस्य अन्येषां आचार्याणां च धन्यवादं विहितवान्। अयं शिविरः महाविद्यालये मार्चमासस्य ४ दिनाङ्कात् १५ मार्चपर्यन्तम् अपराह् १:३० वादनतः अपराह् ३:३० वादनपर्यन्तं प्रचलिष्यति। अस्मिन् कार्यक्रमे सर्वे अपि जिज्ञासवः छात्राः भागं ग्रहीतुं शक्नुवन्ति। शिविरशिक्षकः डॉ. चन्द्रप्रकाश उप्रेतिः, सहशिक्षकः डॉ. जगदीशचन्द्रपाण्डेयः च भविष्यतः। कार्यक्रमस्य सञ्चालनं प्रस्तावनाम् प्रस्तुतवान्। सः अवदत् यत् संस्कृतभाषां जनभाषां कर्तुं १९८१ तमे वर्षात् विश्वस्य अनेकेषु देशेषु संस्कृतभारती निरन्तरं कार्यं कुर्वती अस्ति। देशस्य सर्वेषां प्रान्तानां सर्वेषु जनपदेषु संस्कृतभारत्याः कार्यकर्तारः वर्षपर्यन्तं संस्कृतसम्भाषणशिविराणां आयोजनं कुर्वन्ति। महाविद्यालयस्य प्राचार्यः प्रो. एन. एस. बनकोटी महोदयः संस्कृतभारत्याः प्रयत्नस्य वन्दे संस्कृतमातरम्।

मोतिहारीनगरे भयानकमार्गदुर्घटनायाम् एकस्मिन् एव परिवारे त्रयः मृताः, द्वौ गम्भीररूपेण मृतौ।

हिमसंस्कृतवार्ता:- कुणाल कौशिकः, मोतिहारी बिहारस्य मोतिहारीनगरात् भयानकस्य मार्गदुर्घटनायाः वार्ता आगच्छति। अस्मिन् प्रसङ्गे त्रयः जनाः मृताः। मुफसिल थानाक्षेत्रस्य बरियारपुरतः एतस्य घटनायाः सूचना प्राप्यते। रक्सौल "आज तक" पत्रकारस्य मातापितरौ भार्या च दुर्घटने मृतौ। पत्रकारः गणेश कुमारः गम्भीररूपेण घातितः अस्ति। सम्प्रति पुलिस अस्य विषयस्य अन्वेषणं आरब्धवान्।

श्रीसोमनाथ- संस्कृत- विश्वविद्यालये संस्थानां सहयोगेन संस्कृतसम्मेलनं सम्पन्नम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- जगदीश डाभी, सोमनाथः। गतदिवसे श्रीसोमनाथ संस्कृतविश्वविद्यालये विविधधार्मिकसामाजिक संस्थानां सहयोगेन गीरसोमनाथजनपदस्य संस्कृतसम्मेलनम् सम्पन्नम्। तस्मिन् वस्तुप्रदर्शनी, संस्कृतभारत्याः विक्रयेण सह पुस्तकप्रदर्शनी, संस्कृतपरिचयेन सह वैज्ञानिकानां प्रदर्शनी एवं सांस्कृतिककार्यक्रमाः अभवन्। सांस्कृतिककार्यक्रमेषु अपि नाटकानि, संस्कृतगरबा, संस्कृत- अभिनयगीतम् इत्यादीनां प्रस्तुतिः अभवत्। उद्घाटनसमारम्भे अपि सोमनाथन्यासस्य डॉ. जे. डी. परमारमहोदयः सत्राध्यक्षः आसीत्। बौधिकसत्रे गीरसोमनाथजनपदस्य सञ्चालकः विजयभाई गटेचा महोदयः बौधिकं स्विकृतवान्। चर्चासत्रं संस्कृतभारत्याः प्रान्तमन्त्री प्रो. (डॉ.) ललितभाई पटेलः स्विकृतवान्। सम्पूर्ण- सांस्कृतिक- कार्यक्रमस्य उद्घोषणा अपि नाट्यात्मकरसप्रदसंवादेन अभवत्। वृत्त प्रस्तौता गीरसोमनाथजनपदस्य संयोजकः डॉ. डी. एम. मोकरिया अस्ति।

श्रीपद्माकरमिश्रवर्यः सम्भालयिष्यति संस्कृतशिक्षानिदेशकस्य अतिरिक्तप्रभारम्

श्रीशिवप्रसादखालीवर्यस्य सेवानिवृत्तिकारणात् अभवत् पदं रिक्तम् संस्कृतकार्यहिताय उत्तराखण्ड-शासनेन प्रदत्तं पदभारम्

संस्कृतशिक्षायाः सहायकनिदेशकम् अतिरिक्तदायित्वं समादिष्टम्। संस्कृतशिक्षानिदेशालये हरिद्वारस्थ- निदेशकस्य श्री एस.पी.खाली-महोदयस्य सेवानिवृत्तिकारणात् संस्कृतशिक्षा- निदेशकस्य रिक्तपदे पदस्थापन- समयपर्यन्तं सर्वकारीयकार्यहिताय श्रीपद्माकरमिश्रा इत्यस्मै तत्कालं प्रभावतः निदेशकपदस्य अतिरिक्तरूपेण प्रभारः प्रदत्तः। इतः पूर्वमपि मिश्रवर्यस्य दायित्वं संस्कृतसहायकनिदेशकरूपेण संस्कृतशिक्षायां दायित्वमासीदेव चास्त्यपि सहेव वर्तमाने आधिकारिककर्तव्ये/- वर्यः उत्तराखण्डस्य संस्कृतशिक्षा- उपसचिवेन प्रदीपमोहननौटियालवर्येण निदेशकस्य कार्यदायित्वं सम्पादयिष्यति।

वार्ताहरः- कुलदीपमैन्दोला | उत्तराखण्डे संस्कृतशिक्षायाः कृते शासनानुभागान्तर्गतं संस्कृतशिक्षानिदेशालयः विद्यते। यत्र फरवरीमासपर्यन्तं संस्कृतशिक्षा- निदेशकरूपेण श्रीशिवप्रसादखालीवर्यः पददायित्वं विहितवान्। श्रीखालीवर्यः गतमासे सेवानिवृत्तोभूत् येन पदीयकार्यदायित्वं रिक्ततामासीत्। तत्रैव उपसचिवेन प्रदीपमोहननौटियालवर्येण संस्कृतकार्यहिताय पदभारदायित्वम्

संस्कृतभारती उत्तराञ्चलम् द्वारा हल्द्वान्यां श्रीमहादेवगिरि- शिवमन्दिरं नवाबी-रोड इत्यत्र संस्कृतसम्भाषणशिविरस्य शुभारम्भः

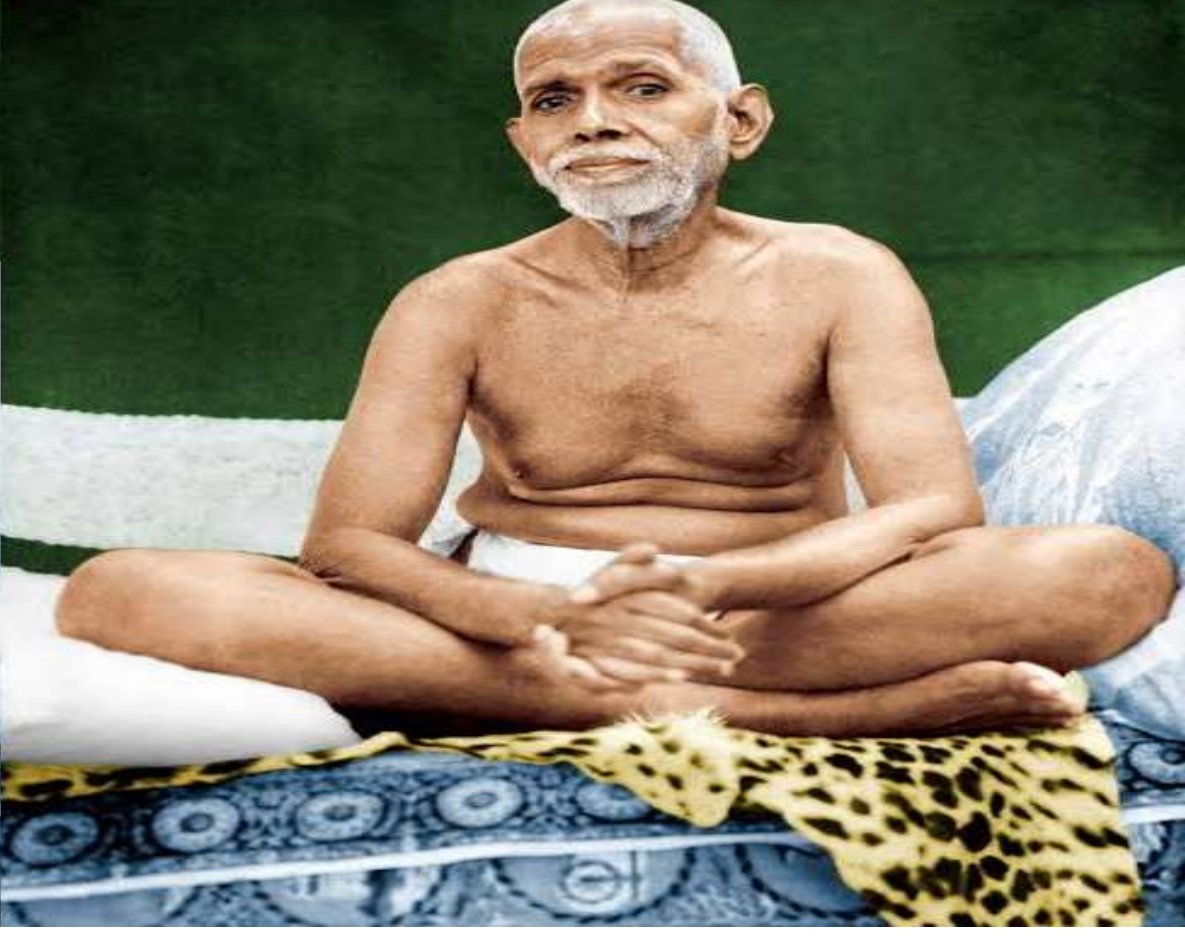
हिमसंस्कृतवार्ता:- जगदीश डाभी | जनपदसम्पर्कप्रमुखः डॉ. हेमन्त सोमवासरे संस्कृतभारती उत्तराञ्चलम् द्वारा हल्द्वान्यां श्रीमहादेवगिरि- शिवमन्दिरं नवाबीरोड इत्यत्र दशदिवसीय- सरलसंस्कृतसम्भाषणशिविरस्य उद्घाटनम् अभवत्। उद्घाटनकार्यक्रमस्य आरम्भः सरस्वतीमातुः पुरतः दीपप्रज्वालनेन जातः। कार्यक्रमेऽस्मिन् मुख्यातिथिरूपेण कुमाऊंसंभाग- सम्पर्कप्रमुखः ज्योतिर्विद् प्रकाशचन्द्रभट्टः महोदयः आसीत्। प्रास्ताविक- उद्घोषणं प्रान्तसहमन्त्री डॉ. चन्द्रप्रकाश उप्रेती महोदयेन कृतम्। महोदयेन संस्कृतभारतीति संघटनविषये तस्य कार्याणां च विषये सर्वेऽपि बोधिताः। नैनीताल- विभागसंयोजकः डॉ. जगदीशचन्द्र पाण्डेयः सर्वेषां धन्यवादं प्रकटितवान् तथा सर्वेभ्यः शिविरे मनोयोगेन पठनाय प्रेरितवान्। कार्यक्रमस्य सफलसञ्चालनं नैनीताल-

जोशी महोदयेन कृतम्। शिविरशिक्षकः हल्द्वानी-महानगरसंयोजकः डॉ. कैलाशचन्द्र सनवाल महोदयः जनान् शिविरस्य लाभं गृहीतुं निवेदितवान्। कार्यक्रमे रवि पाण्डेयः, मोहन पाण्डेयः, कैलाशगुरुरानी, रचितपंतः, विवेकतिवारी, भानु, राजु, हिमांशु, गोकुलः, तनुजः इत्यादयः उपस्थिताः आसन्।

रमणमहर्षेः विचारसङ्ग्रहः (Ramana Maharshi's Self Enquiry)

आमुखम्

एषः गद्यग्रन्थः चत्वारिंशतः प्रश्नोत्तराणां सङ्ग्रहः येषु सर्वा अपि आध्यात्मिकसाधनाः मुक्तिसहायिकाः विशदीकृताः। सः प्रश्नकर्ता आसीत् गम्भीरं शेषय्यामहाभागः यः भगवतः रमणमहर्षेः प्रारम्भिकभक्तेष्वेकः आसीत्। सः प्रायः ईसवीये नवदशशततमे वर्षे तिरुवण्णमलै-नगरपालिकायां अधिकर्मिकरूपेण (Municipal Overseer) कार्यं करोति स्म। सः रामस्य नैष्ठिकः भक्तः पुनश्च तस्य योगशास्त्रस्याध्ययने योगाभ्यासेऽपि च महती रुचिः आसीत्। सः स्वामिविवेकानन्दस्य विविधयोगविषयाणि व्याख्यायानि तथा आङ्ग्लभाषया अनूदिता रमणगीता च पठति स्म। आध्यात्मिकसाधनाकाले तथा च ग्रन्थानां पठनसमये यानि काठिन्यानि सः अनुभवति स्म तेषां समाधानार्थं सः पुनः पुनः भगवन्तं रमणमहर्षिं प्रति आगच्छति स्म। भगवान् रमणः तदानीं केवलं एकविंशतिवर्षीयः युवा आसीत्। सः अरुणाचलपर्वते विरूपाक्षगुहायां निवसति स्म। तदा सः वक्तुमनिच्छायाः कारणात् मौनम् आचरति स्म। अतः शेषय्यामहोदयस्य प्रश्नानामुत्तराणि सः कर्गजांशेषु लिखित्वा ददाति स्म। १९०० तः १९०२ पर्यन्तं लेख्यमानानि तान्युत्तराणि सङ्गृह्य शेषय्यामहोदयेन तानि एकस्यां लेखनपुस्तिकायां पुनर्लिखितानि। एतत्सर्वं लेखनं रमणाश्रमद्वारा 'विचारसङ्ग्रहः' इति शीर्षकेन प्रकाशितम् अभवत्।

अनन्तरम् एतस्यैव आङ्ग्लानुवादः Self Enquiry इति नाम्ना प्रसिद्धिं गतः। विचारसङ्ग्रहः इत्येषः महत्वपूर्णो लेखः यतः सः भगवता रमणेन लिखितरूपेण कृतः प्रथमः आध्यात्मिकोपदेशः। एषः उपदेशः रमणमहर्षेः स्वस्य आध्यात्मिकानुभवेषु आधारितः अस्ति। एते अनुभवाः विविधशास्त्रग्रन्थैः पुष्टीकृताः ये ग्रन्थाः तदा तदा भक्तैः महर्षेः पुरतः आनीयन्ते स्म। भक्तानां शङ्कासमाधानार्थं सः तेषां परिशीलनं करोति स्म। महर्षिः स्वस्योपदेशे 'एतत् शास्त्रविधानम्' 'एषः साधूनामुपदेशः' एतादृशानि वाक्यानि वदति, भगवद्गीता, विवेकचूडामणिः एताभ्यां ग्रन्थाभ्यां उद्धरणानि अपि ददाति। ऋभुगीता तेन एकत्र नाम्ना निर्दिष्टास्ति। तथापि एतान्युद्धरणानि तस्य स्वगतानाम् आध्यात्मिकानुभवानां केवलं पुष्टीकरणानि एव सन्ति इति स्पष्टम्। एषः उपदेशः मूलतः अद्वैतवेदान्ताधारितः अस्ति। अद्वैतात्मनः सम्पूर्णानुभवः एव तस्य ध्येयम्। आत्मनः स्वरूपविषये विचारणा एव तस्य साधनरूपा। यदा मनः आत्मनः शरीरादिभिः अनात्मवस्तुभिः सह तादात्म्यं कल्पयति तदा संसारबन्धनम् उद्भवति। आत्मविचारणाद्वारा एतत् प्रमादरूपं तादात्म्यं निरस्यते तदा मुक्तिः लभ्यते। एवमेषः आत्मविचारणारूपः महर्षिणा उपदिष्टः साक्षात् मुक्तिमार्गः। 'अहम्' इति अनुभवः सर्वेषां समानः। 'अहम्' इति विचारः एव मनसि उद्भवन् प्रथमः विचारः। अत्र करणीयं नाम 'अहम्' इति विचारस्य स्रोतः अन्वेष्यः। एषः मनसि सामान्यतः जायमानायाः विचारप्रक्रियायाः व्यतिक्रमः। मनः स्वं विहाय सर्वेषां वस्तूनां स्वरूपं स्रोतः वा अन्वेषयति। परीक्षिते सति एतत्सर्वं बाह्यं जगत् मनःप्रक्षेपः इत्येव ज्ञायते। स्वात्मनः प्राप्तिः मनसः अन्तर्मुखीकरणेनैव भवति। तथापि मानसशास्त्रज्ञानां या आत्मनिरीक्षणपद्धतिः सा एव आत्मविचारणा इत्येषा भ्रान्तिः मास्तु। आत्मविचारणा नाम मनसः प्रक्रियाणां निरीक्षणं न। एतत्तु मनसः या प्रथमा वृत्तिः 'अहम्' इति, तस्याः मूलस्रोतसः, नाम आत्मनः अन्वेषणम्। यदि एषा आत्मविचारणा सुयोग्यं सन्ततं च विधीयते तर्हि एषः 'अहम्' इति विचारः अपि स्थगितो भवति। तदा च हृदयस्थले 'अहम्', 'अहम्' इति शब्दरहितं स्फुरणं शुद्धबोधस्वरूपम् अनुभूयते। तदनन्तरं तत् स्फुरणमपि आत्मनि विलीनं भवति। एषः एव मोक्षः संसारबन्धनात् मुक्त्यारूपः।

श्री अभिजित् तोडकरः सुभाषितशिक्षणप्रमुखः
संस्कृतभारती, पश्चिममहाराष्ट्रप्रान्तः

धारावाहिकी गीताप्रश्नोत्तरी - ९

अर्जुनः - ओं, भगवन् ! प्राणिनः मध्ये हि प्रकटाः दृश्यन्ते, सत्यमेतत् । परन्तु शोकः किमर्थं भवति ?
श्रीकृष्णः - अर्जुन ! यज्जानं वास्तविकरूपेण ज्ञातव्यं भवति तस्य अभावात् हि शोकादिविकाराः मनसि उत्पद्यन्ते ।
अर्जुनः - तत् किं, कथं च ज्ञातव्यं, भगवन् ?
श्रीकृष्णः - अस्य शरीरिणः कथनं, दर्शनं, श्रवणं च आश्चर्यवद् भवति । अर्थात् एतादृशं ज्ञानं इन्द्रियैः, मनसा, बुद्ध्या, विवेकेन च न ज्ञायते, न सम्भवद्वा । अत एव शरीरिसन्दर्भस्य तथ्यमेतत् श्रुत्वापि कश्चित् ज्ञातुं न शक्नोति, अर्थात् स्वस्य अनुभवः स्वयमेव भवति ।
अर्जुनः - तथापि सः अनुभवः कीदृशः स्यात्, भगवन् ?
श्रीकृष्णः - हे भारत ! प्रत्येकं प्राणिनां शरीरेषु स्थितः अयम् आत्मा नित्यम् अवध्यः एव, अर्थात् अस्मिन् हननक्रिया न प्रभवति । एवं प्रकारेण सम्यक् अभिज्ञाय त्वं कञ्चन प्राणिनं शोचितुं नार्हसि ।
अर्जुनः - मत्तः शोकनिवारणाय त्वया बहुधा उक्तं चेदपि अहं पापाद् अत्यन्तं बिभेमि, तस्य निवारणं कथं स्यात् ? अस्मिन् विषये कृपया कथय भगवन् !
श्रीकृष्णः - अर्जुन ! त्वम् आदौ स्वधर्मं पश्य, तद्गृह्य त्वं बिभेतुं नार्हसि । यतोहि धर्ममयात् युद्धात् श्रेयस्करं कार्यं क्षत्रियस्य कृते अन्यत् न किमपि स्यात् ।
अर्जुनः - तर्हि कश्चन क्षत्रियः सदैव, अनवरतञ्च युद्धं हि कुर्यात् किम् ?
श्रीकृष्णः - नहि भ्रातः ! स्वतः एव पुरतः उपस्थितं युद्धं तु क्षत्रियस्य कृते अपाकृतं स्वर्गद्वारं भवति । अतः पार्थ ! ईदृशं युद्धं ये क्षत्रियाः लभन्ते, ते तु भाग्यशालिनः एव ।
अर्जुनः - यदि पुरतः एवं स्वतःसमागतं युद्धमहं न कुर्यां तदा किं भवेत् ?
श्रीकृष्णः - पार्थ ! यदि त्वम् एतादृशं धर्ममयं, स्वतःप्राप्तं च युद्धं न करिष्यसि तदा तव क्षात्रधर्मः विनश्यति, तव कीर्तिनाशः भविष्यति, तथैव धर्मेण विच्युतः त्वं पापम् अवाप्स्यसि ।
अर्जुनः - भगवन् ! अनेन मम कीर्तिनाशः हि भवेत् नाम, तेन किं मम ?
श्रीकृष्णः - नहि पार्थ ! त्वं यदि क्षत्रियः भूत्वापि एतद् युद्धं न करिष्यसि, तदा देवः, मनुष्यः, किन्नरः इत्यादयः सर्वे तव एनाम् अपकीर्तिं बहुकालपर्यन्तं परस्परं कथयिष्यन्ति । सम्मानीयस्य पुरुषस्य सा अपकीर्तिः मरणादपि अतीव दुःखदायिनी भवति इति ज्ञायताम् ।
अर्जुनः - अन्यत् किं ज्ञातव्यं मया भगवन् ?
श्रीकृष्णः - येषां भीष्मद्रोणादीनां महावीराणां दृष्टौ त्वं बहुमान्यः असि, तेषां दृष्टौ हि त्वं लघुतां, तुच्छतां वा गमिष्यसि । ते महारथिनः त्वां भयवशतः रणात् उपरतं मंस्यन्ते ।
अर्जुनः - एतावदपि अहं सोढुं न शक्नुयां किम् ?
श्रीकृष्णः - नहि, वीरपुरुषस्य लक्षणं नैव एतत् । त्वम् अपमानं सोढुं नैव शक्यसि । यतोहि ते शत्रवः तव वैरभावं साधयितुम् अवसरं प्राप्नुयुः । ते तव सामर्थ्यं निन्दन्तः बहून् अवाच्यवादान् कथयिष्यन्ति । इतोऽपि लज्जाजनकं, दुःखतरं च अन्यत् किं स्यादिति । (गीता - २/२९-३६)
(अनुवर्तिष्यते) -- नारदः ।

चरणामृते पञ्चामृते च किं भेदः..?

यदा यदा मन्दिरे गृहे वा कापि पूजा क्रियते तदा चरणामृतं पञ्चामृतं वा दीयते। परन्तु अस्माकं बहवः तस्य महिमा, तस्य निर्माणप्रक्रिया च न जानन्ति स्यात्। चरणामृतस्य अर्थः ईश्वरस्य चरणामृतः पञ्चामृतस्य अर्थः पञ्च अमृताः अर्थात् पञ्च पवित्रवस्तूनि निर्मिताः। उभयोः पिबनेन व्यक्तिस्य अन्तःसकारात्मकभावनाः उत्पद्यन्ते। तत्सह, एषः अपि स्वास्थ्यसम्बद्धः विषयः अस्ति। चरणामृतं किम्?..?

इति शास्त्रेषु उक्तम् - १.

अकालमृत्युहारणं सर्वव्याधिविनाशनम्।

विष्णो पदोदकं पित्वा पुनर्जन्म न विद्यते।

अन्येषु शब्देषु : १.

विष्णोः पादयोः अमृतरूपं जलं सर्वपापनाशनम्। औषधमिव। यः चरणामृतं सेवते करोति, सः पुनर्जन्म न प्राप्नोति।

चरणामृतं कथं भवति..??

चरणामृतजलं ताम्रपात्रे स्थापयित्वा औषधगुणं प्राप्नोति। चरणामृते तुलसीपत्रादीनि औषधानि सन्ति। तुलसीमिश्रितं जलं सर्वदा मन्दिरे गृहे वा ताम्रघटे स्थाप्यते।

चरणामृत सेवनस्य नियमः १.

अनेके जनाः चरणामृतं सेवनानन्तरं शिरः स्पृशन्ति, परन्तु एतत् न कर्तव्यमिति शास्त्रीयमतम्। एतेन नकारात्मकः प्रभावः वर्धते। चरणामृतं सदा दक्षिणहस्तेन ग्रहीतव्यं भक्त्या शान्तचित्तेन च। अनेन चरणामृतं अधिकं लाभप्रदं भवति।

चरणामृतस्य लाभः १.

आयुर्वेदस्य दृष्ट्या चरणामृतं स्वास्थ्याय अतीव उत्तमम् इति मन्यते। आयुर्वेदस्य अनुसारं ताम्रस्य अनेकरोगाणां नाशस्य सामर्थ्यम् अस्ति। पुरुषशक्तिवर्धनेऽपि प्रभावी इति मन्यते। तुलसीरसेन बहवः रोगाः निरामयाः भवन्ति, तस्य जलेन मनसि शान्तिः, शान्तिः च प्राप्यते। स्वास्थ्यलाभानां सङ्गमे चरणामृतबुद्धिः स्मृतिशक्तिवर्धनार्थमपि प्रभावी अस्ति।

पञ्चामृतस्य अर्थः..

'पञ्च अमृतम्' इति। पञ्चामृतं क्षीरदधिघृतमधुशर्करेण च। एवं ईश्वरः अभिषिक्तः भवति। पञ्चामपि प्रकारमिश्रेण निर्मितं पञ्चामृतं बहुषु रोगेषु हितकरं भवति, मनः शान्तिं च ददाति। तस्य आध्यात्मिकः पक्षः अपि अस्ति। अर्थात् पञ्चामृतं आत्मसुधारस्य ५ प्रतीकाः सन्ति।

★ दुग्धम्- पञ्चामृतस्य प्रथमः भागः क्षीरम् अस्ति। मङ्गलस्य प्रतीकम् अस्ति, अस्माकं जीवनं क्षीरवत् शुद्धं भवेत् इति अर्थः।

★ दधि- दधस्य गुणः अस्ति यत् एतेन अन्ये अपि अस्माकं सदृशाः भवन्ति। दधिं अर्पणस्य अर्थः अस्ति यत् प्रथमं वयं निर्मिताः भवेयुः, गुणं स्वीकृत्य अन्यान् अस्माकं सदृशान् कुर्मः।

★ घृत- घृतः स्नेहस्य स्नेहस्य च प्रतीकम् अस्ति। अस्माभिः सर्वैः सह प्रेम्णः सम्बन्धः भवितव्यः, एषा एव भावना।

★ मधु- मधु न केवलं मधुरं अपितु शक्तिशाली अपि भवति। दुर्बलः जीवने किमपि कर्तुं न शक्नोति, केवलं शरीरमनसः बलवान् व्यक्तिः एव सफलतां प्राप्तुं शक्नोति।

★ शर्करा- शर्करायाः गुणः माधुर्यं भवति, शर्करां अर्पणस्य अर्थः जीवने माधुर्यं योजयितुं भवति। मधुरं वक्तुं सर्वेषां रोचते, तस्य परिणामः मधुरव्यवहारः भवति।

पञ्चामृतस्य लाभः १.

पञ्चामृतस्य सेवनेन शरीरं बलवन्तं रोगमुक्तं च भवति..!!

- कुणाल कौशिकः, मोतिहारी